

Nr 240.

Av herr **Larsson, Sam, m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande.*

I proposition nr 109 till årets riksdag framlägges förslag till ordnande av den lägre lantbruksundervisningen. Förslaget bygger i huvudsak på ett av 1936 års lantbruksundervisningskommitté avgivet betänkande. Tidigare hade ärendet behandlats av vissa år 1928 tillsatta utredningsmän, vilka avlämnade sitt förslag år 1930. Bakom det nu framlagda förslaget ligger alltså ett mer än tioårigt utredningsarbete.

En jämförelse av propositionens riktlinjer för ordnande av den lägre lantbruksundervisningen och de synpunkter, som framfördes i direktiven för de båda utredningskommittéerna, ger vid handen, att resultatet icke motsvarar de uppställda önskemålen. I sitt uttalande till statsrådsprotokollet den 13 mars 1936 angav dåvarande chefen för jordbruksdepartementet som en utgångspunkt för utredningsarbetet att möjligheter beredas en betydande del av den manliga och kvinnliga ungdom, som kommer att söka sitt uppehälle vid jordbruket, att erhålla yrkesutbildning. De olika undervisningsanstalterna borde därför göras så tilldragande för den jordbrukande ungdomen, att de utnyttjades i största möjliga utsträckning. Vidare uttalades att utredningen icke vore bunden till nu bestående skolformer, utan full frihet medgavs att föreslå helt nya skoltyper, om detta för en rationalisering av jordbrukets yrkesutbildning skulle visa sig erforderligt.

Det nu föreliggande förslaget innebär visserligen förbättringar rörande undervisningsanstalternas organisation och läroplaner ävensom förmånligare ekonomiska villkor för dem, som besöka desamma, men därvid stannar också det hela. Några mera djupgående förändringar i skolsystemen i syfte att tillgodose kravet på att en mera betydande del av jordbrukarungdomen erhöle en nöjaktig yrkesutbildning synas icke ens ha varit under övervägande. Efter ett bifall till den kungliga propositionen kommer den lägre lantbruksundervisningen i landet att vara tämligen lika beskaffad, som den är för närvarande. Men därmed riskeras att syftet med den planerade reformen i viss mån förfelas.

I detta sammanhang vilja vi erinra om, att frågan om yrkesundervisningen för jordbrukare var berörd i de motioner i skolfrågan, som av folkpartiet framfördes vid 1938 års riksdag. Vi återgiva här ur motionen 145 i första kammaren följande: »En annan detalj som varit föremål för uppmärksamhet är yrkesutbildningen för jordbrukare. Vad denna beträffar har en kommitté nyligen avgivit förslag till vissa organisatoriska förändringar i fråga om den lägre lantbruksundervisningen. Av trontalet och stats-

verkspropositionen framgår icke, huruvida kommitténs förslag i en eller annan form kan väntas bliva förelagt årets riksdag. Ehuru vi anse att nyssnämnda kommittéförelag ingalunda är ägnat att i befintligt skick läggas till grund för jordbruksundervisningens ordnande på längre sikt, vilja vi dock icke, medan detta förslag ligger under Kungl. Maj:ts prövning, föregripa statsmakternas åtgärder genom att framlägga några andra riktlinjer i detta hänseende. Emellertid vilja vi starkt betona, att vid en allmän omprövning av vårt yrkesundervisningssystem det måste ställas som en oeftergivlig fordran, att jordbruksundervisningen beredes lika gynnsamma villkor som undervisningen på andra yrkesområden.» Ifrågavarande motioner, vilka bland annat syftade till en allmän utredning av frågan om ökade möjligheter till yrkesutbildning för ungdomen, vunno som känt är icke riksdagens bifall. Det i citatet återgivna kravet beträffande utbildningen för våra jordbrukare ha vi emellertid all anledning att vidhålla.

Det mest iögonenfallande felet med den nuvarande yrkesundervisningen för jordbruket är, att alltför få av de blivande jordbrukarna begagna sig av densamma. Sannolikt kommer detta att bli förhållandet även fastän skolinstitutionerna förbättras så som i propositionen föreslås och eleverna beredas bättre ekonomiska förmåner. Visserligen kan J. U. F.-rörelsen jämte annan propaganda medverka till en småningom skeende ändring till det bättre, men icke desto mindre måste man nog räkna med en fortsatt låg besöksfrekvens vid de föreslagna jordbruksskolorna, om man nämligen ställer frekvensen i förhållande till antalet blivande självständiga företagare på området.

Berörda förhållande gäller i varje fall de mindre jordbrukarna. De större och medelstora jordbrukarna ha i regel kunnat skaffa sig en tillfredsställande yrkesutbildning, men bland kategorien hemmansägare och småbrukare är det ett mycket ringa antal som ha annan skolunderbyggnad än den allmänna folkskolan. Ingen annan företagaregrupp torde ha att uppvisa en så låg procent fackutbildat folk som jordbruket. Samtidigt som detta konstateras måste det bemärkas att det mindre jordbrukets problem alltmer aktualiseras. Därvid framstår det allt klarare, hur nödvändigt det är för jordbrukarna att besitta tillräcklig teoretisk och praktisk kunskap för att kunna rationellt utnyttja produktionsapparaten och tillgodogöra sig största möjliga avkomst av sin näring. Undervisning är också utan tvivel ett av de effektivaste och på samma gång billigaste medlen, som staten kan anlita för att hjälpa de mindre jordbrukarna till en ekonomiskt och socialt sett bättre ställning. Då frågan om en reformering av den lägre lantbruksundervisningen vid 1926 års riksdag upptogs och grunden lades till de följande utredningarna, så betraktades även problemet som en speciell småbruksfråga.

Granskar man det nu framlagda förslaget ur synpunkten att främja de mindre jordbrukarnas yrkesutbildning, har man knappast anledning att förvänta några större resultat. De skolformer som i detta sammanhang få diskuteras äro lantmanna- och lantbruksskolorna. Lantbruksskolorna ha

ju tillagts den mer speciella uppgiften att tjäna som utbildningsanstalter för vid jordbruket erforderliga arbetsledare m. fl. kategorier, som icke direkt sikta till att bliva egna företagare. Lantmannaskolan är nu i organisatoriskt hänseende föreslagen som vinterkurs med fortsättningskurs, längre kurs och helårskurs. Som synes har man ägnat stort intresse åt olika slags påbyggnader på lantmannaskolan, men däremot förefaller det som om man icke tillräckligt uppmärksammat behovet av en bredare front i fråga om denna undervisningsform.

Formellt kommer lantmannaskolan visserligen att stå öppen för alla på samma villkor, men den svagaste gruppen av jordbrukare kommer i realiteten i fortsättningen lika som hittills att bli borta, beroende på samverkande orsaker av såväl ekonomisk som psykologisk art. För att åvägabringa andra förhållanden har man att antingen söka omskapa lantmannaskolan, så att den kan draga till sig jämväl blivande mindre jordbrukare i större utsträckning, eller också att bereda dessa andra möjligheter att förvärva det oundgängliga måttet av yrkesutbildning. Vi hålla nämligen före att de i propositionen föreslagna skolformerna icke ensamma förslå att fylla behovet härvidlag.

I frågans nuvarande läge kan det förstnämnda alternativet lämnas ur räkningen. Efter det långvariga och omfattande utredningsarbetet är det angeläget att några praktiska resultat åvägabringas, även om dessa icke täcka alla förefintliga önskemål och behov. Den föreliggande propositionen innefattar också, som ovan påpekats, organisatoriska och ekonomiska förbättringar, vilka snarast böra inkasseras. En omarbetning av planerna för lantmannaskolan skulle ytterligare fördröja ett beslut i frågan, en utveckling som vi icke vilja medverka till.

Återstår då det andra av de nämnda alternativen att vid sidan av de skolformer, vilka nu föreslås som led i den fasta lägre lantbruksundervisningen, tillskapa ytterligare utbildningsmöjligheter, speciellt lämpade för de mindre jordbrukarnas behov. Det förefaller som om den vägen lätteligen kunde beträdas utan att de i propositionen föreslagna reformerna behövde fördröjas och med bibehållande av en viss enhellighet i undervisningssystemet som sådant.

I förevarande sammanhang förtjänar det påpekats, att den föreliggande propositionen liksom 1936 års kommitterades förslag uteslutande tar sikte på den fasta till verkliga läroanstalter förlagda lantbruksundervisningen. Problemet är emellertid vida större, då inom detsamma rymmes jämväl hushållningssällskapens kursverksamhet, studiereseverksamhet m. m. Det tidigare i ämnet uppgjorda kommittéförslaget omfattade jämväl sistberörda grupp av spørsmål. Då dessa nu lämnats å sido, torde utredningar i ämnet fortsättningsvis få upptagas på nytt. Därvid bör även det här påtalade önskemålet om ökade utbildningsmöjligheter för mindre jordbrukare kunna beaktas.

En av orsakerna till att de nuvarande lantmannaskolorna i så ringa grad besökas av unga män, som skola bli egna företagare på jordbruksområdet,

är utan tvivel skoltidens längd. Enligt propositionen bibehålles denna beträffande lantmannaskolans vinterkurs praktiskt taget oförändrad. Även om kursavgiften slopas och stipendiemöjligheterna förbättras, torde enahanda omständighet även i framtiden komma att hålla elevrekryteringen från nämnda grupper nere. En bortovaro från hemmet på inemot fem månader är nämligen för det stora flertalet jordbrukaresöner så lång, att varje tanke på en kurs vid lantmannaskola måste avvisas. Detta förhållande kommer att göra sig mera kännbart, ju svårare det blir att erhålla lejd arbetskraft till jordbruket. Det förefaller därför som om en utbildningstyp borde tillskapas med en betydligt kortare kurstid än den föreslagna, men med undervisningen förlagd till fasta skolor och med förmåner av avgiftsfrihet och stipendier i analogi med vad som föreslås för lantmannaskolans huvudkurs.

Undervisningen vid dylika fasta kurser kunde tänkas pågå under cirka tre månader, och kurserna borde kunna förläggas till olika tider under året med iakttagande av att skolornas lokaler och lärarekrafter utnyttjades på det mest ändamålsenliga sättet. Möjligen kunde kurserna också förläggas till lantbruksskolorna, vilket dock får bli beroende på hurvida utrymme kan beredas vid dessa skolor för annan undervisning än den ordinarie. Givetvis föreligger samma önskemål beträffande undervisningen för den kvinnliga ungdom, som vill ägna sig åt jordbruk, vadan spörsmålet jämväl får överflyttas på lanthushållsskolorna. Kortare kurser vid dessa skulle sannolikt bli mycket frekventerade av flickor från småbrukarehemmen, för vilka den ordinarie kursen vid lanthushållsskolorna ter sig för lång.

Beträffande de korta lantmannakursernas innehåll så måste programmet självfallet begränsas i jämförelse med den ordinarie kursens läroplan. Vissa ämnen måste kanske helt slopas och tyngdpunkten läggas på sådant, som jordbrukarna ha omedelbar nytta av i sitt praktiska arbete och i sin dagliga hushållning. Särskilt bör framhållas att de korta kurserna få en utpräglat lokalbetonad karaktär och ta sikte endast på sådant kunskapsstoff som kan vara aktuellt för elevklientelet.

Det kan invändas att dylika kurser skulle bli alltför korta för att lämna deltagarna någon varaktig behållning. I varje fall komma de dock att bli av betydligt större värde än de ambulerande kurser som nu hållas ute i bygderna av hushållningssällskapens konsulenter. Framförallt ligger värdet däri, att kurserna kunna förläggas till fasta skolinstitutioner med de resurser som där äro tillfinnandes i fråga om undervisningsmaterial och studieobjekt.

Vidare kan det sägas, att förefintligheten av korta kurser vid de fasta lantmannaskolorna kan komma att verka menligt för rekryteringen till de ordinarie kurserna, då eleverna — på ovan angivna skäl — helst komme att välja den skoltyp, som krävde kortaste bortovaro från hemmet. Häremot får dock ställas den obestridliga fördelen att så många jordbrukare som möjligt få någon yrkesutbildning vid fasta specialskolor. Här gäller att det bästa icke får vara det godas fiende. Dessutom kan det väl tänkas, att de korta kurserna komma att väcka intresse hos eleverna för fortsatt skolgång

och att de på så sätt kunde »mata» de ordinarie kurserna i stället för att bidra till deras avfolkande.

Under framhållande av att det i propositionen föreliggande förslaget till ordnande av den lägre lantbruksundervisningen icke innebär någon verklig lösning av problemet om yrkesundervisning för jordbrukarna, förorda vi, att en utredning omedelbart igångsattes för att framskapa erforderlig komplettering av denna undervisning med former, som bättre ansluta sig till det mindre jordbrukets behov. Vi hemställa alltså med åberopande av ovanstående motivering,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 109 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande kortare kurser vid lantbruks-, lantmanna- och lant-hushållsskolorna, speciellt avpassade för det mindre jordbrukets behov, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 10 mars 1939.

Sam Larsson.

Elof B. Andersson.

J. Bergman.

N. Gärde.

Bo von Stockenström.
